

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
[www.philosophical-research.org]

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΚΥΚΛΟΣ ΚΣΤ'
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2012 - 2013

*Το Ελληνικό Κάλλος και η Ευρωπαϊκή Αθλιότητα
της Ύπαρξης*

Έρευνες στη Φιλοσοφική Θεμελίωση των Πολιτισμών

17^ο Σεμινάριο

I

A Paradigm Shift προς Ιστορικό Φωτισμό

Θα μιλήσω Ελληνικά, επί του παρόντος δια του παρελθόντος.

Ένα πολύ καλό παράδειγμα για να δείτε αμερόληπτα τί έκανε η Τευτονική Κάθοδος στην Ευρωπαϊκή Ζώνη του Πολιτισμού, στον Μεσογειακό χώρο (rule of thumb, όπου φύεται η εληά!), όταν επικράτησε το ιδιότυπα βαρβαρικό Βόρειο στοιχείο παρουσιάζει η ιστορία της Ιβηρικής χερσονήσου.

Η Ρώμη είχε ενωρίς επεκταθεί εκεί, λόγω των πρώτων υλών αλλά και κυρίως λόγω των σχέσεων και αντιπαραθέσεων προς την Καρχηδόνα. Στα εντόπια Κελτιβηρικά φύλα προσετέθη η Μεσανατολική επίδραση μέσω Καρχηδόνος, και η Latinitas λόγω μακράς Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και παρουσίας, ακόμη και κάποιος πανάρχαιος καθαρόαιμος και αδιαμεσολάβητος Ελληνισμός ελάσσονος περιφερειακής παρουσίας αυτός αλλά μείζονος ακτινοβολίας.

Και επήλθαν εν συνεχεία οι Τεύτονες, Βησιγότθοι και Βάνδαλοι και Σουηβοί κυρίως. Δείτε λοιπόν τί θα γινόταν αν δεν επικρατούσαν αυτοί, αλλά τροφοδοτούσαν από την άγρια βαρβαρότητά τους με γόνιμους χυμούς το ενδιαφέρον ανθρώπινο μείγμα της περιοχής.

Από τον Νότο ανέβηκαν οι Άραβες με τους Βερβερίνους της Βόρειας Αφρικής υπό την σημαία και με τα λάβαρα του Ισλάμ. Κυριάρχησαν στο μεγαλύτερο μέρος της Ισπανίας και Πορτογαλίας αρχίζοντας ήδη από το 711 μ.Χ. Μέρος εκεί εκδηλούμενο της επεκτατικής δυναμικής που συνεπήρε τον πολιτισμένο κόσμο χωρίς να τον καταστρέψει, οι Άραβες και το Ισλάμ είναι φορείς υψηλού πολιτισμού με τον οποίο ευκολώτατα αφομοιώνονται σε αντιδιαμετρική αντίθεση προς την αδιαπερατότητα,

ανεπικοινωνησία των Τευτόνων, προς την βραδύτατη και επώδυνη διαδικασία ανακάλυψης κάποιου *modus vivendi*, τεχνητού και ασταθούς πάντα, με τον γνήσιο πολιτισμό. Προχωρούν και στην Γαλατία, αλλά εκεί, στο Poitiers, στα κράσπεδα και σύνορα και όρια της Ζώνης του Πολιτισμού ανακόπτονται – όπως και οι Ρωμαίοι ποτέ δεν εξοικειώθηκαν με τα υπερβόρεια.

Με κέντρο την Cordoba, και εκατέρωθεν των Στενών του Gibraltar, ιδρύθηκε το Εμιράτο πρώτα και το Χαλιφάτο Umayyad μετά την πτώση του πρωτότυπου Χαλιφάτου αυτού στην Δαμασκό και την επικράτηση των Αββασίδων της Βαγδάτης. Ένας ιδιαίτερος υψηλός πολιτισμός αναπτύχθηκε πιάνοντας ρίζες σε γή που ανήκε στην Ζώνη Πολιτισμού όποιοι κι αν την κατοικούν. Πάντα ο χώρος επιβάλλει την ταυτότητά του στους ανθρώπους που επιβαίνουν κινούμενοι σε αυτόν, όπως και στο φυτικό και λοιπό ζωικό βασίλειο.

Τα γράμματα, οι Τέχνες, οι Επιστήμες και οι εκλεπτύνσεις ποιότητας του βίου άνθιζαν εκεί, ενώ η λοιπή Ευρώπη οπισθοχωρούσε καλπάζοντας σε σκοτάδια από τα οποία μόλις άρχισε να συνέρχεται πάνω από μισή χιλιετία μετά.

Το νόημα είναι: οι διάφοροι Βησιγότθοι δεν πειράζουν πολύ από την στιγμή που βρίσκονται σε χώρο πολιτισμού και κυριαρχούνται φυσικά και πνευματικά από τον πολιτισμό. Χρειάζονται πολιτιστικό βιασμό για να συνέλθουν από την δυσώνυμη κραιπάλη της απάτης του μη-όντος.

Παρ' όλες τις εσωτερικές έριδες και την εξωτερική βαρβαρική πίεση του Ιβηρικού υπολοίπου και της Ευρωπαϊκής ενδοχώρας, και με παπικές ακόμη Σταυροφορίες εναντίον τους, οι ρίζες που ο πολιτισμός έπιασε στην Ιβηρική άντεξε μέχρι το 1492 μ. Χ. Να αναφέρω μόνο τον Αβερρόη (Ibn Rushd, 1126 - 1198), βαθμίδες εμπνευσμένα Αριστοτελικώτερο από τον μηχανοκίνητο Άγιο Θωμά τον Ακινάτη, και ένα αιώνα προγενέστερο. Και επίσης τεχνικώτερα τον αστρολάβο του Τολέδου 1029/30 μ. Χ. (v. Markus Hattstein and Peter Delius, *Islam, Art and Architecture*, Koenemann, p. 271, στην Staatsbibliothek, Berlin), που είναι ακριβώς το αναμενόμενο εκ των προτέρων για τον «Μηχανισμό των Αντικυθήρων», και δεν το ξέρουν οι μάτην μοχθούντες «ειδικοί» για να βρουν κατά Goethe το γνωστό και προφανές.

Το τελευταίο κέντρο του Ισλάμ στην Cordoba, και μια πολιτιστική ακμή εκθαμβωτικού ύψους στην ιστορία, δείχνει την μεστή ωριμότητα και μαζύ την νεανική ζωντάνια του γόνιμου αρχαίου σπέρματος, όταν οι Ιταλοί, και μόνον αυτοί, προσπαθούν άγαρμπα και άτσαλα να πιάσουν το νήμα από την αρχή. Για τους άλλους δεν συζητώ.

Και τί τέλος πάντων έγινε μετά από όλα αυτά όταν οι Χριστιανοί Γερμανογενείς (Χριστιανοί Τευτονικά) τεχνητά κυριάρχησαν παρά φύσιν αντί κόσμια να υποταχθούν κατά φύσιν σε εκείνο τον χώρο;

Με όλη την γεωγραφική εξάπλωση, με την άνευ προηγουμένου επαφή προς τους παντελώς άγνωστους και ερεθιστικούς πολιτισμούς του Νέου Κόσμου (τους οποίους δεν αισθάνθηκαν την ανάγκη ούτε καν να γνωρίσουν ακροθιγώς από περιέργεια, όχι να ιστορήσουν Ηροδότεια – τόσο απορροφημένοι ήσαν από το ακατονόμαστο βάθος του εαυτού τους!), με όλο ακόμη τον χρυσό του μυθικού Eldorado, - με όλα αυτά κατάφεραν να ρίξουν σε ανεπανόρθωτη και ταπεινωτική παρακμή μια μεγάλη αυτοκρατορία, την δική τους! Η μικρή τότε και αδύναμη Αγγλία τους ξετίναξε. Οικονομική κρίση τους βούλιαξε πνίγοντάς τους σε λίμνες χρυσού πού δεν ήξεραν τί να τον κάνουν. Η Ιερά Εξέταση έπιασε σοβαρή δουλειά φωτισμού: τα μόνα φώτα που τους έμειναν ήταν οι φωτιές των auto-da-fé.

Και στην μέση ενός θαύματος του Κόσμου, του Μεγάλου Τζαμιού της Κόρδοβας, χτίσανε ένα Καθεδρικό Ναό. Όταν ο Αυτοκράτωρ Κάρολος Ε΄ είδε το ανοσιούργημα ξέσπασε: «Καταστρέψατε κάτι που ήταν μοναδικό στον κόσμο και φτιάξατε κάτι που μπορεί κανείς να δει οπουδήποτε».

Τυπικά Ευρωπαϊκή αμεριμνησία της αναισθησίας.

Και από τότε πάει η Ισπανία.

Ευνούχισαν ένα εθνικό χαρακτήρα αιματόεντα και σφριγηλό και ορμητικό με αμβλύτατα εργαλεία, την μαυρίλα του Καθολικισμού και τις ομίχλες του Γερμανισμού.

Να η Ευρώπη, ο Λαβύρινθος και ο Μινώταυρός της.

Και να η μαγεία ala Klingsor του κίβδηλου βάθους της και της κωμικής σοβαρότητά της. Που διαλύεται με την επίκληση του Ελληνικού επιφανειακού Κάλλους!

II

**ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ, ΠΟΛΥΒΙΟΣ
ΚΑΙ Η ΥΨΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ**

Μέρος Α΄

ΗΓΕΜΟΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ: ΑΘΗΝΑΙΚΗ «ΑΡΧΗ»

Γιατί Έγινε ο Πελοποννησιακός Πόλεμος

και

Γιατί Ηττήθηκε η Αθήνα

(Συνέχεια 7^η)

Το 428 π.Χ. οι Αθηναίοι εισέφεραν για τις πιεστικές ανάγκες του πολέμου έκτακτο φόρο (εισφορά) 200 ταλάντων. Θουκυδίδης III, 19, 1: *προσδεόμενοι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι χρημάτων ἐς τὴν πολιορκίαν [για την καταστολή της αποστασίας των Μυτιληναίων] καὶ αὐτοὶ εἰσενεγκόντες τότε πρῶτον ἐσφορὰν διακόσια τάλαντα, ἐξέπεμψαν καὶ ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους ἀργυρολόγους ναῦς δώδεκα καὶ Λυσικλέα πέμπτον αὐτὸν στρατηγόν etc.* Ο Κλέων ήταν βουλευτής εκείνο το Αθηναϊκό έτος (428-7 π.Χ.) και έχοντας καταλάβει ηγετική θέση στην πολιτεία μετά τον θάνατο του Περικλέους ως αρχηγός της σκληρής Δημοκρατικής παράταξης, είχε την πρωτοβουλία της ιδέας και την εκτέλεσή της, όπως φέρεται να κομπάζει τους *Ιππείς* (425 π.Χ.) του Αριστοφάνη, νν. 773-6:

*καὶ πῶς ἂν ἐμοῦ μᾶλλον σε φιλῶν ὦ Δῆμε γένοιτο πολίτης;
ὅς πρῶτα μὲν ἦνικ' ἐβούλευον σοὶ χρήματα πλειῖστ'
ἀπέδειξα
ἐν τῷ κοινῷ, τοὺς μὲν στρεβλῶν τοὺς δ' ἄγχων τοὺς δὲ
μεταιτῶν,
οὐ φροντίζων τῶν ιδιωτῶν οὐδενός, εἰ σοὶ χαριοίμην.*

Επέβλεψε στη σκληρή εφαρμογή του έκτακτου φορολογικού μέτρου, φυσικά κατά των πλουσιότερων πολιτών. Και φυσικά ο αντίπαλος του Αριστοφάνη σαρκάζει έξοχα με την διατύπωσή του.

Ο ίδιος Κλέων, διακωμωδούμενος από τον Αριστοφάνη ως Παφλαγών, απειλεί τον εχθρό του ότι θα τον εγγράψει στους πλουσίους, δηλαδή στον κατάλογο ενός από τα ανώτερα «τιμήματα» των πολιτών, για να πληρώνει μεγαλύτερη εισφορά, νν. 923-6:

*δώσεις ἐμοὶ καλὴν δίκην
ἱπούμενος ταῖς ἐσφοραῖς.
ἐγὼ γὰρ ἐς τοὺς πλουσίους
σπεύσω σ' ὅπως ἂν ἐγγραφῆς.*

«Καταβαρυνόμενος με τις εισφορές», δηλαδή ότι έχει στο νου του ο Κλέων και μελλοντικές εισφορές. Μέχρι τότε (425 π.Χ.) υπήρξε μόνο η εισφορά του 428 π.Χ. Το 425 π.Χ. ο Κλέων εισηγήθηκε την αναπροσαρμογή του Συμμαχικού Φόρου με σημαντική αύξηση των συνεισφορών των Συμμάχων. Δεν έχουμε στοιχεία και ο Θουκυδίδης σιωπά, αν η πρακτική των εκτάκτων εισφορών επαναλήφθηκε ή συνεχίστηκε κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου μετά την αναπροσαρμογή εκείνη. Για μια εισφορά ομιλεί ο Εύπολις, άγνωστο σε ποια κωμωδία του, ποιο χρόνο και με ποια ακριβώς έννοια, Fr. 300 PCGr vol. V p. 473:

ἔπειθ' ὁ κουρεὺς τὰς μαχαιρίδας λαβῶν
 ὑπὸ τῆς ὑπήνης κατακερεῖ τὴν εισφορὰν.

Ίσως «ἀπὸ» ἀντὶ «ὑπὸ», ὥστε το νόημα να είναι θα κατακόψει την «εισφορά», το πλεονάζον, ἀπὸ τη γενειάδα. Ἡ, χωρὶς διόρθωση, «ὑπὸ τῆς ὑπήνης», με τοπική (αν και σπάνια) έννοια, ὑπό, κάτω ἀπὸ τη γενειάδα, cf. Ξενοφών, *Κύρου Ανάβασις*, VI, 4, 25: λαβῶν βουὺν ὑπὸ ἀμάξης. Ίσως η εισφορά του 428 π.Χ. είναι πρόσφατη, ὥστε να γίνεται αστείο πολλαπλῶν εφαρμογῶν, ἀποδεκὰτιση του πλούτου κ.λπ.

Ο αρχαίος Έλληνας πολίτης ἀπεχθανόταν τους άμεσους φόρους στο εισόδημα και ακόμη περισσότερο τους (έκτακτους) άμεσους φόρους στην περιουσία (την Αθηναϊκή «εισφορά»). Τέτοια φορολογία εθεωρείτο ότι αρμόζει μόνο σε υποτελεῖς, αν όχι δουλοπάροικους, και όχι σε ελεύθερους πολίτες. Το κράτος δεν ήταν θεσμικά και ιδεολογικά διογκωμένο ὥστε να του ανήκουν οι πολίτες – το αντίθετο, η πολιτεία ανήκε στους πολίτες. Οι έμμεσοι φόροι και ειδικές καταστάσεις (Αθηναϊκή Συμμαχία, φόροι μετοίκων), αλλά κυρίως οι διάφορες «λειτουργίες» των δυναμένων οι οποίοι και εβούλοντο, για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων αναγκῶν του κοινωνικού συνόλου (πολεμικός εξοπλισμός, πολιτισμός και θρησκεία) υπεραρκούσαν για τις πραγματικές και ουσιώδεις ανάγκες της

κοινωνίας χωρίς πάρεργη και συνεπακόλουθη μεγέθυνση του ρόλου του κράτους.

Την απέχθεια της κοινωνίας των πολιτών προς την άμεση φορολογία, έστω και έκτακτη, ακόμη και για υπέρτατη πολεμική ανάγκη, ιδίως κεφαλαίου και περιουσίας, εκφράζει έντονα ο Περικλής στον τελευταίο λόγο του πριν την έκρηξη του Πελοποννησιακού Πολέμου, πείθοντας τους Αθηναίους να εμμείνουν στην πορεία σύγκρουσης με τη Σπάρτη. Επιχειρηματολογεί εκθέτοντας τη λογική της αντιπαράθεσης Αθηναϊκής Ηγεμονίας και Πελοποννησίων και τους λόγους για τους οποίους η Αθήνα κανονικά θα υπερισχύσει στην επερχόμενη σύρραξη.

Οι Πελοποννήσιοι είναι ως επί το πλείστον αυτεπάγγελτοι, αυτοαπασχολούμενοι αγρότες, δεν έχουν ιδιωτικό πλούτο και οι πόλεις τους δεν έχουν στιβαρά δημόσια οικονομικά, δεν έχουν μάθει τη στρατηγική χρονικά μικρών και τοπικά υπερπόντιων πολέμων γιατί λόγω της πενίας τους αυτό που κάνουν όταν είναι απαραίτητο είναι να διεξαγάγουν βραχύτατες αναμετρήσεις στην οικεία γειτονιά τους. Δεν δύνανται να έχουν ναυτικό, δεν δύνανται να οργανώνουν συστηματικές, μεγάλες εκστρατείες, δεν έχουν πρόσβαση στη θάλασσα για ανεφοδιασμό και επιχειρήσεις και είναι υποχρεωμένοι να δαπανούν από τα ίδια εισοδήματά τους για να καλύπτουν τα πολεμικά έξοδα (I, 141, 2-4). Και επιφέρει: «αί δὲ περιουσίαι τοὺς πολέμους μᾶλλον ἢ αἱ βίαιοι εἰσφοραὶ ἀνέχουσιν» (I, 141, 5). Αυτό που στηρίζει τις πολεμικές προσπάθειες είναι η μεγάλη κεφαλαϊκή επιφάνεια, ο μέγας πλούτος, και όχι η εξαντλητική και απεχθής φορολογία του κεφαλαίου, που είναι βίαη, πάντα αποκρουστική και ανεπιθύμητη.

Για την περίοδο του Πελοποννησιακού Πολέμου έχουμε μια σαφή περίπτωση λήψεως του απεχθούς, αλλά κριθέντος αναγκαίου μέτρου της εισφοράς για το συνολικό ποσό των 200 ταλάντων το 428 π.Χ. Φαίνεται πως ίσως άλλες δυο φορές εφαρμόστηκε η έκτακτη εισφορά στην

τελευταία περίοδο του Πολέμου, κατά τη Δεκελεική λεγόμενη φάση του (411 π.Χ. - 404 π.Χ.). Αυτό φαίνεται να υποδηλώνει ο Λόγος του Λυσία *Απολογία Δωροδοκίας*, 3: «καὶ τοσαύτας δαπάνας δαπανώμενος [μνημονεύει πλειάδα λειτουργιών που χρηματοδότησε, τριηραρχίες, χορηγίες σε θυμελικούς και αθλητικούς αγώνες], καὶ καθ' ἡμέραν ὑπὲρ ὑμῶν κινδυνεύων [λάμβανε μέρος στον πόλεμο, επρόκειτο για νέο, πλούσιο Αθηναίο γεννηθέντα το 429 π.Χ.], ὅμως εἰσφορὰν [έτσι οι κώδικες, ακολουθώντας τον Markland οι εκδότες συνήθως διορθώνουν αχρειαστα εις «εἰσφορὰς»] τὴν μὲν τριάκοντα μνᾶς τὴν δὲ τετρακισχιλίας δραχμὰς εἰσενήνοχα».

Πρόκειται για σημαντικές εισφορές από έναν ιδιώτη: μισό τάλαντο και 2/3 ταλάντου αντιστοίχως. Αναφέρει τα ποσά των χορηγιών του από τον χρόνο που ενεγράφη στα ληξιαρχικά αρχεία των πολιτών (18 ετών) το 411/10 π.Χ. Συνολικά για δραματικούς αγώνες διέθεσε 5.000 δρχ. ευθύς αμέσως εκείνο το έτος, 5.800 δρχ. το 410/409 π.Χ. και 300 δρχ. το 409/408 π.Χ. Από το 411/10 μέχρι την καταστροφή στους Αιγός Ποταμούς ετρηράρχει συνεχώς διατηρώντας πολεμικό πλοίο με δικά του έξοδα και δαπανήσας προς τούτο 6 τάλαντα. Ήταν φαίνεται συνεχώς σε στρατιωτική υπηρεσία από το 409/8 μέχρι το 405/4 όταν «κατέπλευσε» πίσω στην πόλη, και συνέχισε τις χορηγίες του σε αγώνες και άλλες θρησκευτικές εορτές, περισσότερα από 27 μναις (2.700 δρχ.) το 405/4 π.Χ. και 68 μναις το 404/3 π.Χ. Το ποσό που αθροίζεται για 7 έτη είναι κολοσσιαίο, 56.600 δρχ., δηλαδή πάνω από 9 τάλαντα (+2.600 δρχ.). Προστιθεμένων και των δυο εισφορών, φθάνουμε τα 10 τάλαντα και 3.600 δρχ.

Βέβαια ο ίδιος μας δίνει το κλειδί για να καταλάβουμε τις διεργασίες της Αθηναϊκής πολιτείας στη σχέση της προς τους πολίτες. Γράφει (§5): «καὶ τούτων ὧν κατέλεξα, εἰ ἐβουλόμην κατὰ τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ λητουργεῖν, οὐδ' ἂν τὸ τέταρτον μέρος ἀνήλωσα». Το τέταρτο

μέρος των δαπανών του για τις λειτουργίες (θεωρώ μάλλον το συνολικό ποσό πλην των εισφορών) είναι 14.150 δρχ. για 6 χρόνια (411/10 π.Χ. – 403/2 π.Χ., πλην των τριών ετών που δεν παρείχε λειτουργίες ως στρατευόμενος μονίμως, 408/7 έως 406/5 π.Χ.). Αν πάρουμε τον μέσο όρο καταλήγουμε σε δαπάνες λειτουργίας 2.358 1/3 δρχ. ανά έτος. Πλησιάζει το ½ τάλαντο τον χρόνο (3.000 δρχ.). Είναι πολύ μεγάλο ποσό. Προφανώς ο νεαρός ανήκε στην υψηλότερη περιουσιακή κλίμακα των Αθηνών, στο τίμημα των 500 μεδίωνων, και μάλιστα προς τα ανώτερα κλιμάκια της τάξης αυτής.

Στις δυο εισφορές που φαίνεται να διενεργήθηκαν τα 7 τελευταία χρόνια του Πολέμου, όταν η Αθήνα ευρίσκετο στη μέγιστη ανάγκη, ο άγνωστος νέος πλήρωσε τη μια φορά ½ και την άλλη 2/3 του ταλάντου. Η εισφορά οριζόταν σε ένα συγκεκριμένο ποσό που αντιστοιχούσε στην έκτακτη συγκεκριμένη πολεμική χρεία την οποία αποσκοπούσε να καλύψει, και εν συνεχεία κατανεμόταν με έναν ορισμένο τρόπο μεταξύ των 3 ανώτερων τάξεων (η τέταρτη, πτωχότερη τάξη, το Θητικόν τίμημα, έμενε αφορολόγητο) και μεταξύ των μελών των τάξεων.

Δεν γνωρίζουμε τη μέθοδο κατανομής. Η παλαιά θεωρία του Böckh, ιδιοφυής αλλά εξεζητημένη, αντιπροσωπεύει τυπική Γερμανική μεθοδική τεχνητότητα οικοδομημένη αυθαιρέτως επί στέρεης βάσης.

Μπορούμε όμως να προσεγγίσουμε την πραγματικότητα της κλασσικής Αθήνας. Οι πληροφορίες που έχουμε για τον αριθμό των Αθηναίων πολιτών από αρχαίες πηγές υποδεικνύουν μια σταθερότητα πόλωσης περί τους 20.000 ή περί τους 30.000 άνδρες από 18 ετών και άνω. Μια μυθική προβολή του πρώτου αριθμού αντιπροσωπεύει η ιδιότυπη απογραφή δια λίθων που υποτίθεται έγινε για πρώτη φορά επί Κέκροπος, όπως την αναφέρει ο Ατθιδογράφος Φιλόχορος (~340-260 π.Χ.):

«*Επίχαρμος (F 122 Kaibel) ἀπὸ τῶν λάων τῶν λίθων ὠνομάσθαι λαοὺς φησιν· ὁ δὲ Φιλόχορος ἀπὸ Κέκροπος. οὗτος γὰρ βουλόμενος τὸ τῶν*

Αθηναίων γένος πληθυνθῆναι, ἐκέλευσεν αὐτοὺς λίθους λαβεῖν καὶ ἐνεγκεῖν εἰς τὸ μέσον, ἐξ ὧν ἔγνω δισμυρίους αὐτοὺς ὄντας. ἀπὸ Κέκροπος οὖν φησι τοὺς ὄχλους <λαοὺς> ὠνομάσθαι».

Φιλόχορος Fr. 95 FrGrHist. Jacoby

(Ἔτσι προέκυψε και η ονομασία «λαός» από των λάων, των λίθων, cf. λάϊνος οὐδός, το πέτρινο βημόθυρο). Εδώ τίθεται ο ένας τυπικός αριθμός, δυο μυριάδες.

Μια εξαιρετική πληροφορία από τους ιστορικούς χρόνους και ακριβώς χρονολογήσιμη (445/4 π.Χ.) έρχεται από ένα ιδιαίτερο γεγονός. Ο Φαραώ Ψαμμήτιχος έστειλε δωρεά σίτου στους Αθηναίους, αλλά έγινε η διανομή πρόβλημα. Προέκυψε θέμα με το δικαίωμα των κατοίκων να λάβουν μέρος στη διανομή, αν δηλαδή ήσαν γνήσιοι πολίτες Αθηναίοι και όχι «παρέγγραφοι». Και μάλιστα επειδή μερικά χρόνια πριν ο Περικλής είχε προκαλέσει την ψήφιση διάταξης κατά την οποία γνήσιοι Αθηναίοι πολίτες είναι οι εξ αμφοτέρων γνησίων γονέων γεννηθέντες.

Ο σκοπός του Περικλή ήταν να οικειοποιηθεί μια πολιτική αρχή της Ολιγαρχικής Παράταξης για το ξεκαθάρισμα των καταλόγων πολιτών, οι οποίοι είχαν διογκωθεί τις τελευταίες δεκαετίες από τη μετεωρική άνοδο της Αθηναϊκής Αρχής στην κλίμακα συνολικής ισχύος (γεωπολιτικής, οικονομικής, πολιτισμικής) μετά τους Περσικούς Πολέμους σύμφωνα με τη Στρατηγική συνεχούς Ενδυνάμωσης του Θεμιστοκλή. Ο Περικλείος νόμος ψηφίστηκε το 451 π.Χ., προφανώς εφαρμόστηκε αμέσως για να ικανοποιηθεί το λαϊκό αίσθημα, αλλά μάλλον όχι με απόλυτη αυστηρότητα, όμως ο Περικλής περίμενε την κατάλληλη ευκαιρία να τον εφαρμόσει αποφασιστικότερα προς μείωση του αριθμού των πολιτών και συνεπακόλουθη αύξηση των δικαιωμάτων, μερισμάτων και απολαβών εκάστου, αφαιρώντας έτσι και το τελευταίο λαϊκό έρεισμα από την Ολιγαρχική Παράταξη.

Αυτό ακριβώς έγινε με την ευκαιρία της Αιγυπτιακής δωρεάς σιτηρών το 445/4 π.Χ. Δεν είναι τυχαίο ότι τότε ακριβώς έγινε και ο οστρακισμός του (πολιτικού) Θουκυδίδη, ηγέτη της Ολιγαρχικής Παράταξης, σε έναν πολιτικό αγώνα μεταξύ αυτού και του Περικλή που κρίθηκε με μικρή διαφορά ψήφων. Την ιστορία που μας αφορά περιγράφει λεπτομερώς ο Φιλόχορος πάλι:

«φησὶν οὖν ὁ Φιλόχορος αὐθις ποτὲ τετρακισχιλίους ἑπτακοσίους ξ ὀφθῆναι παρεγγράφους, καθάπερ ἐν τῇ προκειμένη λέξει δεδήλωται. τὰ περὶ τὴν Εὐβοίαν δύναται καὶ αὐτὰ συνάδειν ταῖς διδασκαλίαις· πέρυσι γὰρ ἐπὶ ἄρχοντος Ἰσάρχου (424/3) ἐστράτευσαν ἐπ’ αὐτήν, ὡς Φιλόχορος (F 130). μήποτε δὲ περὶ τῆς ἐξ Αἰγύπτου δωρεᾶς λέγει, ἦν Φιλόχορός φησι Ψαμμήτιχον πέμψαι τῷ δήμῳ ἐπὶ Λυσιμαχίδου (445/4) μυριάδας τρεῖς [[πλήν τὰ τοῦ ἀριθμοῦ οὐδαμῶς συμφωνεῖ]], πέντε ἑκάστῳ δὲ Ἀθηναίων μεδίμνους· τοὺς γὰρ λαβόντας γενέσθαι μυρίους τετρακισχιλίους διακοσίους μ».

Φιλόχορος Fr. 119 Fr.Gr.Hist. Jacoby

Το ίδιο μαρτυρεί και ο Πλούταρχος, Περικλής, 37, 3:

«ἀκμάζων ὁ Περικλῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ πρὸ πάνυ πολλῶν χρόνων καὶ παῖδας ἔχων ὥσπερ εἴρηται γνησίους νόμον ἔγραψε (451/0 B.C.) μόνους Ἀθηναίους εἶναι τοὺς ἐκ δυεῖν Ἀθηναίων γεγονότας. (4) ἐπεὶ δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων δωρεᾶς τῷ δήμῳ πέμψαντος ἑπτακισμυρίους [διορθώνω ἀντὶ τοῦ χειρογραφικοῦ “τετρακισμυρίου”] πυρῶν μεδίμνους ἔδει διανεμέσθαι τοὺς πολίτας, πολλοὶ μὲν ἀνεφύοντο δίκαι τοῖς νόθοις ἐκ τοῦ γράμματος ἐκείνου τέως διαλανθάνουσι καὶ παρορωμένοις, πολλοὶ δὲ καὶ συκοφαντήμασι περιέπιπτον. ἐπράθησαν οὖν (Υ ἐπράχθησαν δ’ οὖν S) ἄλόντες ὀλίγῳ πεντακισχιλίων ἐλάττους, οἱ δὲ μείναντες ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ κριθέντες Ἀθηναῖοι μύριοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τεσσαράκοντα τὸ πλῆθος ἐξητάσθησαν».

Υπάρχει μια μικρή διαφορά στους αριθμούς μεταξύ των δυο πηγών. Κρίθηκαν παρέγγραφοι και μη γνήσιοι Αθηναῖοι πολίτες (προφανώς

μεταξύ των πενεστέρων που θα έσπευσαν να προσποριστούν την δωρεά) λίγο λιγότεροι από 5.000 (Πλούταρχος), 4.760 (Φιλόχορος). Οι κριθέντες γνήσιοι Αθηναίοι ήσαν 14.040 κατά Πλούταρχο ή 14.240 κατά Φιλόχορο, αν δεν έχει (όπερ πιθανότερο) εκπέσει το διακόσια από το κείμενο του Πλουτάρχου. Αυτά στην ουσία συμφωνούν. Σημειώστε ότι το άθροισμα των γνησίων και των «παρεγγράφων» είναι 19.000. Άρα πιθανώτατα η πρώτη εφαρμογή του Περικλείου Νόμου περί ιθαγένειας είχε οδηγήσει ήδη σε μείωση των γνησίων Αθηναίων πολιτών από περίπου 30.000 σε γύρο στους 20.000.

Σφάλμα υπάρχει όμως στο ποσό των πυρών που στάλθηκε από τον Ψαμμήτιχο. Από 5 μεδίμνους σταριού ανά πολίτη, χρειάζονται $14.240 \times 5 = 71.200$ μέδιμνοι, άρα χρειάζεται διόρθωση στο κείμενο του Πλουτάρχου «επτακισμυρίους» (όπως έχω γράψει) και «μυριάδας επτά χιλίας διακοσίας» αντί του «μυριάδας τρεις», που κάποιος αντιγραφέας έχει ήδη σημειώσει ως προφανώς εσφαλμένο: «πλὴν τὰ τοῦ ἀριθμοῦ οὐδαμῶς συμφωνεῖ».

Παρά τον πολιτικό ελιγμό του Περικλή προς εξασφάλιση της μονοκρατορίας του στην πολιτική σκηνή των Αθηνών, ο πληθυσμός θα συνέχισε να αυξάνεται δεδομένης της ισχύος της Αθηναϊκής Αρχής. Και η αύξηση θα συνέβαινε τόσο στον αριθμό των μετοίκων (οικονομικά ενεργών ξένων) όσο και των Αθηναίων (παρεγγράφων ή και γνησίων, αυξανόμενου με τη συνολική ακμή και του δείκτη γονιμότητας).

Έτσι, το 431 π.Χ., ενώ επίκειται η εισβολή της Σπαρτιατικής Συμμαχίας στην Αττική κατά την έναρξη του Πελοποννησιακού Πολέμου, ο Περικλής για να εμψυχώσει τους Αθηναίους αναλύει την οικονομική και στρατιωτική ισχύ της Αθηναϊκής Αρχής. Σε αυτό το πλαίσιο παρέχει κατάλογο του στρατού και ναυτικού που μπορεί να παρατάξει η Αθήνα.

οπλίτες πλήρως μάχιμοι 13.000

οπλίτες πρεσβύτατοι και νεώτατοι και

μέτοικοι στην αμυντική φύλαξη της πόλης	16.000
ιππείς και ιπποτοξότες	1.200
τοξότες	1.600
πλώϊμοι, ετοιμοπόλεμοι τριήρεις	300

Θουκυδίδης, ΙΙ, 13, 6-8.

Οι μέτοικοι ήσαν σημαντικό μέρος των κατοίκων της Αθήνας και οικονομικά ενεργοί, συχνά με επιφάνεια που μπορούσε να τους κατατάξει στην αντιστοιχία των οπλιτών (βαρέος πεζικού με πλήρη πολεμική εξάρτυση). Αν υπολογίσουμε 10.000 μέτοικους οπλίτες μεταξύ της δεύτερης κατηγορίας του καταλόγου, έχουμε συνολικά 21.800 στρατιώτες. Ηλικιακά, εκτός των άνω των 60 ετών, αυτοί είναι και οι πολίτες. Θα πρέπει να προσθέσουμε και έναν αριθμό Θητών (η πτωχότερη τάξη των πολιτών που δεν μπορούσαν να κατέχουν και συντηρούν πλήρη οπλικό εξοπλισμό) ο οποίος επάνδρωνε μαζί με μετοίκους και ξένους, εν ανάγκη δε και δούλους, τα πολεμικά πλοία, ως κωπηλάτες και ναυτικοί. Δεν χρειάζεται να υπολογίσουμε όλες τις τριήρεις ταυτόχρονα εν δράσει – ένας μεγάλος αριθμός παρέμενε στα νεώρια και γιατί δεν απαιτείτο η παρουσία και δράση τόσο μεγάλου αριθμού πολεμικών πλοίων συγχρόνως, και διότι η σωστή συντήρηση ήταν σημαντικό κομμάτι του αξιόμαχου του στόλου, ιδιαίτερα στα ξύλινα σκάφη της εποχής. Επιπλέον η πόλη έδινε οπλισμό στους ικανούς από φυσική κατασκευή και γυμναστική άσκηση πολίτες που δεν είχαν τα μέσα να αυτοοπλίζονται με τον πλήρη εξοπλισμό του βαρέος οπλίτου. Αυτό το μέρος συνυπολογίζεται στους οπλίτες. Χοντρικά λοιπόν μπορούμε πιθανολογώντας ευστόχως να θέσουμε τον επιπλέον αριθμό ερετών και ναυτικών από Αθηναίους πολίτες σε 7.500. Οπότε μας προκύπτουν για την αρχή του Πελοποννησιακού Πολέμου περί τις τρεις μυριάδες Αθηναίων πολιτών.

Ο λοιμός που ενέσκηψε στην αρχή του Πολέμου αποδεκάτισε περί το τέταρτο των Αθηναίων. Ο Θουκυδίδης αναφέρει 300 ιππείς και 4.400 οπλίτες αποθανόντες «ἐκ τῶν τάξεων», εκ των στρατιωτικών καταλόγων, «τοῦ δὲ ἄλλου ὄχλου ἀνεξεύρετος ἀριθμός» (III, 87, 3). Αδρομερῶς πάλι υπολογίζοντας ἔχουμε περί τους 22.500 πολίτες μετά τον λοιμό. Που ταιριάζει με την αναφορά στις Σφήκες του Αριστοφάνη (422 π.Χ.), νν. 706-711, που υπονοεί λίγο περισσότερο πληθυσμό πολιτῶν ἀπὸ 20.000.

[Ο Διόδωρος (ακολουθῶν ἐδῶ ρητὰ τον Ἐφορο, XII, 41, 1) παρέχει ελαφρῶς διαφορετικούς αριθμούς ἀπὸ τον Θουκυδίδη για τη στρατιωτικὴ δύναμη των Αθηνῶν την προτεραιὰ της ἐκρηξης του Πελοποννησιακοῦ Πολέμου. Συμφωνεῖ ὅτι ο Περικλῆς ἀνέλυσε την οικονομικὴ και πολεμικὴ ισχύ της ηγεμονικῆς πόλης. Για τη δεύτερη, ἀνέφερε περιληπτικότερα την ἴδια ταξινόμηση, 12.000 οπλίτες εκστρατεύσιμους, περισσότερους ἀπὸ 17.000 οπλίτες (περιλαμβανομένων μετοίκων) ἐφέδρους φρουρῶντες την πόλη, και 300 τριήρεις (XII, 40, 4). Η διαφορά δεν ἔχει σημασία, και ἐπὶ της ουσίας ο Ἐφορος επιβεβαιώνει καθ' ὅλα τα του λόγου του Θουκυδίδη, τον ὁποῖο στενότερα ακολουθοῦμε.

Για τις ἀπώλειες ἀπὸ τον μεγάλο λοιμό, ο Διόδωρος (πιθανότατα ο Ἐφορος πάλι) μνημονεύει ακριβῶς τους ἴδιους αριθμούς ιππέων (400) και οπλιτῶν («ὑπὲρ τοὺς τετρακισχιλίους»), προσθέτει δε και για τους λοιπούς «τῶν δ' ἄλλων ἐλευθέρων τε και δούλων ὑπὲρ τοὺς μυρίους» (XII, 58, 2). Φαίνεται να εἶναι ἓνας ἀριθμός κατὰ την αἴσθηση των συγχρόνων αποτυπωθεῖς κάπου ως απλῶς τάξη μεγέθους, ἀφού ο Θουκυδίδης δηλώνει ὅτι δεν ἐγινε κανονικὴ καταμέτρηση των νεκρῶν εκ καταλόγων για τους πολίτες της τέταρτης τάξης, τους μετοίκους και τους δούλους. Ἀπὸ το ἄλλο μέρος, ο ἀριθμός δεν εἶναι μικρός εν σχέσει προς το μέγα πλῆθος των δούλων, γιατί οι περισσότεροι ἀπὸ αυτούς θα παρέμεναν στην Ἀττικὴ ὑπαιθρο και δεν συνωστίστηκαν εντὸς των τειχῶν της

Πόλεως, οπότε και η μεταδοτικότητα της λοιμώδους νόσου τους προσέβαλε ασθενέστερα].

Η επίδραση μεγάλων λοιμωδών νόσων και πολεμικών περιπετειών στη γεννητικότητα είναι ιστορικά θετική. Παρουσιάζεται έντονα αυξητική τάση ως φυσική απόκριση στις συλλογικές ανθρώπινες απώλειες. Και έτσι παρατηρούμε τον Αριστοφάνη στις *Εκκλησιάζουσες* (393/2 π.Χ.), μια δεκαετία μετά τη λήξη του Πελοποννησιακού Πολέμου, να αναφέρει πλήθος πολιτών «πλειόνων τρισμυρίων» (v. 1133).

Τον ίδιο αριθμό (στρογγυλεμένο αλλά σημαντικό) των 30.000 πολιτών αναφέρει και ο Πλάτων στο *Συμπόσιο*, 175e, όπου ο Σωκράτης σχολιάζων την πρώτη νίκη του Αγάθωνα δυο μέρες πριν το συμπόσιο, ομιλεί ειρωνικά για τη σοφία του «*ἢ γε παρὰ σοῦ νέον ὄντος οὕτω σφόδρα ἐξέλαμψε καὶ ἐκφανῆς ἐγένετο πρῶην ἐν μάρτυσι τῶν Ἑλλήνων πλέον ἢ τρισμυρίοις*». Ο αριθμός δεν σημαίνει το πλήθος των θεατών στο αρχαίο θέατρο του Διονύσου που παρακολούθησε την πρώτη και νικήτρια τραγωδική τριλογία του Αγάθωνα στα Λήναια του 416 π.Χ. (το θέατρο δεν χωράει πάνω από 15.000 θεατές), αλλά το πλήθος των πολιτών μεταξύ των οποίων έγινε προφανής ο πάγκαλος νεαρός τραγικός ποιητής με τη νίκη του. Το *Συμπόσιο* γράφτηκε το πιθανότερο το 385 π.Χ. ή λίγο μετά (κρίνοντας από την εσκεμμένη «αβλεψία» της αναφοράς του Αριστοφάνη σε σύγχρονο αξιομνημόνευτο γεγονός, τον «διοικισμό», διαμελισμό της Μαντινείας από τους Λακεδαιμονίους, σε ένα έργο δραματικής χρονολογίας τριών δεκαετιών πριν, cf. 193e), και σε αυτήν την εποχή μάλλον παρά στο 416 π.Χ. αναφέρεται ο αδρομερής αριθμός των Αθηναίων πολιτών, 30.000.

Στον *Αξίοχο* (Διάλογος Πλατωνικός Νόθος), με αναφορά στη διαβόητη δίκη των Στρατηγών στη Ναυμαχία των Αργινουσών και στην άρνηση του συνομιλητή του Σωκράτη Αξίοχου, ο οποίος συνέβη τότε να είναι συμπρόεδρος της Εκκλησίας του Δήμου, να θέσει το θέμα της

καταδίκης των Στρατηγών σε ψηφοφορία, γράφεται «καίτοι γε σὺ μόνος αὐτοῖς ἤμυνες καὶ Εὐρυπτόλεμος, τρισμυρίων ἐκκλησιαζόντων» (Αξίολχος, 369a). Πάλι δεν κυριολεκτείται η έκφραση, αλλά υποδηλώνεται ο συνολικός αριθμός των πολιτών. Σημαίνει: «οι πάντες επεζήτουν την ψηφοφορία και την καταδίκη των στρατηγών».

Και οι τρεις τελευταίες μαρτυρίες μαζί φαίνεται να μαρτυρούν αριθμό πολιτών από το 410 μέχρι το 380 π.Χ. περίπου 30.000.

Μετά τα μέσα του 4^{ου} αιώνα αρχίζει, μαζί με την πολιτικοστρατιωτική ύφεση της Αθηναϊκής Δύναμης, και η δημογραφική εξασθένηση, φαινόμενα συνολικής παρακμής. Ο Δημοσθένης στον *Κατ' Αριστογείτονος Α'* (γνήσιο λόγο παρά τις αμφισβητήσεις αρχαίες και νεώτερες) δηλώνει σαφέστατα: «εἰσὶν ὁμοῦ δισμύριοι πάντες Ἀθηναῖοι», πολίτες φυσικά. Ο λόγος εγράφη μετά το 338 π.Χ. (τη μάχη της Χαιρωνείας).

Και επιτέλους, στο τέλος της Κλασσικής και στην αρχή της Ελληνιστικής περιόδου έχουμε πληροφόρηση μιας πραγματικής απογραφής (census) των Αθηναίων πολιτών και κατοίκων της Αττικής, η οποία διενεργήθηκε από τον περιπατητικό Δημήτριο τον Φαληρέα όταν έγινε ελέω Κασσάνδρου τύραννος των Αθηνών (317-307 π.Χ.). Πιθανότατα γύρω στο 315 π.Χ. έγινε η απογραφή με τα εξής αποτελέσματα κατά Κτησικλή (Αθήναιος, VI, 272b):

«Κλησικλῆς δ', ἐν τρίτῃ Χρονικῶν [FHG IV 375], <τῆ ἐκ>καιδεκάτῃ [αυτή είναι η καλύτερη παλαιογραφικά και νοηματικά συμπλήρωση με τον Casaubon] πρὸς ταῖς ἑκατόν, φησιν, Ὀλυμπιάδι Ἀθήνησιν ἐξετασμὸν γενέσθαι ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως τῶν κατοικούντων τὴν Ἀττικὴν· καὶ εὔρεθῆναι Ἀθηναίους μὲν δισμυρίους πρὸς τοῖς χιλίοις, μετοίκους δὲ μυρίους, οἰκετῶν δὲ μυριάδας τεσσαράκοντα». 21.000 πολίτες (ἄρρενες ἄνω των 18), δηλαδή ~84.000 Αθηναῖοι, Αθηναῖες και παιδιά (στατιστικά είχε βρεθεί η αναλογία 1:4 για το συγκεκριμένο μέρος προς το ὅλο). 10.000

μέτοικοι, θα ήσαν πολύ περισσότεροι την περίοδο της χρυσής ακμής. Τεράστιος αριθμός δούλων, 400.000.

Η απογραφή του Δημητρίου του Φαληρέα ενείχε και πολιτική σκοπιμότητα. Λίγα χρόνια πριν, το 322 π.Χ. με εντολή του Αντίπατρου η Αθήνα υποχρεώθηκε να εφαρμόσει ένα κριτήριο του τι συνιστά τον πολίτη που συνεζητείτο ευρέως σε φιλοσοφικούς και πολιτικούς κύκλους, ότι δηλαδή πολίτης είναι όποιος έχει περιουσία (κανονικά έγγεια) πάνω από ένα όριο. Η αντίληψη και λογική ήταν ότι αυτός μόνο ή κυρίως είχε ίδιο συμφέρον υπέρ της κοινότητας. Το όριο εκφραζόταν δια πολλών τρόπων· π.χ. ένας ήταν να μπορεί κανείς να κατέχει και να συντηρεί ιδίους εξόδοις βαρύ οπλικό εξοπλισμό. Ο Αντιπάτριος επιβληθείς κανόνας ήταν περιουσία άνω των 2.000 δραχμών, άνω του 1/3 ταλάντου. Οι δυο πηγές που αναφέρουν το γεγονός μας δίνουν τους αριθμούς των Αθηναίων που ικανοποίησαν το τεθέν κριτήριο και αυτών που έχασαν τα πολιτικά τους δικαιώματα επειδή δεν το πληρούσαν. Διόδωρος XVIII, 18, 3-5:

«ὁ δῆμος οὐκ ὦν ἀξιόμαχος ἠναγκάσθη τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὴν ἐξουσίαν πᾶσαν Ἀντιπάτρῳ δοῦναι περὶ τῆς πόλεως. ὁ δὲ φιλανθρώπως αὐτοῖς προσενεχθεὶς συνεχώρησεν ἔχειν τὴν τε πόλιν καὶ τὰς κτήσεις καὶ τᾶλλα πάντα· τὴν δὲ πολιτείαν μετέστησεν ἐκ τῆς δημοκρατίας καὶ προσέταξεν ἀπὸ τιμῆσεως εἶναι τὸ πολίτευμα καὶ τοὺς μὲν κεκτημένους πλείω δραχμῶν δισχιλίων κυρίου εἶναι τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς χειροτονίας, τοὺς δὲ κατωτέρω τῆς τιμῆσεως ἅπαντας ὡς ταραχώδεις ὄντας καὶ πολεμικοὺς ἀπήλασε τῆς πολιτείας καὶ τοῖς βουλομένοις χώραν ἔδωκεν εἰς κατοίκησιν ἐν τῇ Θράκῃ. οὗτοι μὲν οὖν ὄντες πλείους τῶν [δισ]μυρίων καὶ δισχιλίων μετεστάθησαν ἐκ τῆς πατρίδος, οἱ δὲ τὴν ὠρισμένην τίμησιν ἔχοντες περὶ ἑννακισχιλίους ἀπεδείχθησαν κύριοι τῆς τε πόλεως καὶ χώρας καὶ κατὰ τοὺς Σόλωνος νόμους ἐπολιτεύοντο· πάντες δὲ τὰς οὐσίας

εἰάθησαν ἔχειν ἀναφαιρέτους. φρούραρχον δὲ Μένυλλον καὶ φρουρὰν ἠναγκάσθησαν δέξασθαι τὴν οὐκ ἐπιτρέψουσιν οὐδενὶ νεωτερίζειν».

Ο Πλούταρχος παρέχει τον σωστό αριθμό των «αποψηφισθέντων» του πολιτεύματος, περί τους 12.000:

«τῶν δ' ἀποψηφισθέντων τοῦ πολιτεύματος διὰ πενίαν, ὑπὲρ μυρίους καὶ δισχιλίους γενομένων, οἳ τε μένοντες ἐδόκουν σχέτλια καὶ ἄτιμα πάσχειν, οἳ τε διὰ τοῦτο τὴν πόλιν ἐκλιπόντες καὶ μετατάντες εἰς Θράκην, Ἀντιπάτρου γῆν καὶ πόλιν αὐτοῖς παρασχόντος, ἐκεπολιορκημένοις ἐώκεσαν».

Ἐμειναν πολίτες με πλήρη πολιτικά δικαιώματα 9.000, έχοντες περιουσία ἄνω των 2.000 δραχμών. Συνολικά ἦσαν 21.000, ὅσοι απογράφηκαν στο census του Δημητρίου του Φαληρέα περί τα 6 χρόνια αργότερα, αποκατασταθέντων ως πλήρων πολιτῶν περίπου ὅλων των αποστερηθέντων ὑπὸ του Ἀντιπάρχου των πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Στην αρχή του 5^{ου} αιώνα π.Χ. οι Αθηναῖοι πολίτες ἦσαν περί τις τρεις μυριάδες, 30.000 (Ηρόδοτος V, 97, 2). Με μια ανοικτή πολιτική χρησίμων εισροῶν (που εἶχε την κύρωση του Σόλωνα και συμπλήρωνε περιόδους έντονα ανοδικῆς πορείας της Αθήνας στην κλίμακα ισχύος) και με την αποδοχή ως πολίτου του τέκνου πατρός Αθηναίου χωρίς την αυστηρότητα του Περικλείου ψηφίσματος (Αθηναῖος ο εξ αμφοτέρων των γονέων Αθηναίων), φαίνεται να υποδηλώνεται μια σταθεροποίηση των πολιτῶν γύρω στους 30.000, ἀπὸ την αρχή του 5^{ου} μέχρι τα μισά του 4^{ου} π.Χ. αἰώνα, με εξαίρεση περιόδους ὅπου η νομοθεσία του Περικλή ἢ ο λοιμός περιορίζαν τον πληθυσμό στο επίπεδο των 20.000.

Το ελάχιστο ὄριο των 2.000 δραχμών για την κατοχή πολιτικῶν δικαιωμάτων τέθηκε εν αναφορά προς την ιδέα ὅτι αὐτή ἦταν η «πάτριος πολιτεία». «πολιτευομένοις δὲ τὴν πάτριον ἀπὸ τιμήματος πολιτείαν», Πλούταρχος, *Φωκίων*, 27, 5. Τα τιμήματα εἶναι οι τάξεις του Σόλωνα οριζόμενες αρχικά ἀπὸ ἐγγεια εισοδήματα. Cf. e.g. Πλούταρχος, *Σόλων*,

18, 1-2. Πεντακοσιομέδιμνοι οι έχοντες τουλάχιστον εισόδημα 500 μεδίωνων σιτηρών το έτος, δηλαδή οι έχοντες έγγειο περιουσία που παρέχει αυτό το εισόδημα (συνυπολογισμός εγίνετο και της παραγωγής υγρών, π.χ. λαδιού και κρασιού). Αντίστοιχα οι ιππείς είχαν εισόδημα τουλάχιστον 300 μεδίμνους το χρόνο και οι ζευγίται τουλάχιστον 200. (Ζευγίται είτε γιατί μπορούσαν να έχουν ζεύγος βοών προς άροση αντίστοιχου τεμαχίου γης είτε γιατί εδύνατο να οικονομούν εξ ιδίων πλήρη οπλισμό και έτσι ήσαν δικαιωματικοί οπλίτες, εξεύγνυντο στην οπλική φάλαγγα). Θήτες ήσαν όσοι είχαν εισόδημα μικρότερο των 200 μεδίωνων και αυτοί δεν είχαν δικαίωμα του εκλέγεσθαι ή αιρείσθαι σε αρχοντική θέση. Γι' αυτό ο Αντίπατρος και οι φιλομακεδόνες στην Αθήνα ομιλούσαν για την πάτριον τιμοκρατική πολιτεία.

Η αρχική αντιστοιχία των τιμημάτων, όπως είχε οριστεί από τον Σόλωνα, βασιζόταν στην εξής ισοδυναμία αγαθών και χρήματος: 1 μέδιμνος σιτηρών = 1 πρόβατο = 1 δραχμή. Πλούταρχος, *Σόλων*, 23, 3: *εις μέν γε τὰ τιμήματα τῶν τελῶν* [γράφω «τελῶν» αντί του χειρογραφικού «θυσιῶν». Ο Wilcken διάβασε «οὔσιων», στη σωστή κατεύθυνση] *λογίζεται πρόβατον καὶ δραχμὴν ἀντὶ μεδίμνου*.

Λογαριάζοντας μια απόδοση του έγγειου κεφαλαίου, της γης, στο 10% (που επιβεβαιώνεται από άλλες συνθήκες, όπως π.χ. ο τόκος δανεισμού χρημάτων για γεωργική εκμετάλλευση), ελάχιστο εισόδημα 200 μεδίωνων = 200 δραχμών το χρόνο αντιστοιχεί προς περιουσία 2.000 δραχμών, ακριβώς το όριο του Αντίπατρου για πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Πάτριος πάλι πολιτεία. Βέβαια η τιμή του μεδίμνου σταριού το 322 π.Χ. δεν ήταν μόνο 1 δραχμή αλλά μεγαλύτερη, άρα στην ουσία έγινε μείωση των απαιτήσεων για συμμετοχή στην πολιτεία, του ελαχίστου ορίου για πλήρη πρόσκτηση πολιτικών δικαιωμάτων. Αλλά εκτός του θεμελιώδους χαρακτήρα (αποστέρηση πολιτικών δικαιωμάτων όχι μόνο από τους άπορους αλλά και από τους έχοντες πόρους κάτω ενός

ελαχίστου, έστω και μειωμένου, ορίου), έμενε και η Σολώνεια διαίρεση κατά τον τύπο της (μετέχουν πλήρως της πολιτείας από Ζευγίτες = Διακοσιομέδιμνοι και άνω, όχι οι Θήτες).

Βλέπουμε ότι το 222 π.Χ. η αναλογία των ανωτέρων τάξεων προς την τέταρτη των Θητών ήταν 3:4 (= 9.000 : 12.000).

Το 222 π.Χ. η Τιμοκρατία στην Αθήνα επιβλήθηκε από τα Μακεδονικά όπλα. Το Ολιγαρχικό Πραξικόπημα των 400 (411 π.Χ.) μετά τη συντριβή της Σικελικής Εκστρατείας και τη νέα τροπή του Πολέμου επικαλέστηκε επίσης την Πάτριο Πολιτεία. Πλήρη πολιτικά δικαιώματα θα είχαν οι 5.000. Λογικό είναι να είναι τουλάχιστον άδρομερώς όσοι ανήκουν στις τρεις ανώτερες τάξεις πλην των Θητών. Και αυτό γιατί ουσιαστικά η ιδεολογία παρέμενε η ίδια: Το ίδιο συμφέρον εξασφαλίζει ορθό και αποτελεσματικό ενδιαφέρον περί τα κοινά. Αυτός που έχει να χάσει περισσότερα από την καταστροφή της πολιτείας ενδιαφέρεται περισσότερο για τη συνοχή και ευημερία της. Ο δυνάμενος να πολεμήσει ως οπλίτης είναι ο σωστός πολίτης. Και επί πάσι, η Σολώνειος τιμοκρατία που ερμηνευόταν ολιγαρχικά, όπως στη Δημοκρατική ιδεολογία ερμηνευόταν δημοκρατικά.

Αν λοιπόν υπολογίσουμε ότι ο συνολικός αριθμός των πολιτών κατά το 411 είχε αποκατασταθεί από 20.000 σε 30.000 όπως εξήγησα παραπάνω, ή ότι πλησίαζε αυτό το μονιμότερο δημογραφικό επίπεδο της Αθήνας, τότε η αναλογία των τριών ανωτέρων τάξεων προς τους Θήτες προκύπτει μικρότερη από 1:4 (5.000 : 20.000, λογαριάζοντας συνολικό αριθμό πολιτών 25.000).

Η διαφορά από την αναλογία 3:4 που ίσχυε ένα αιώνα περίπου μετά, το 322 π.Χ., είναι χαρακτηριστική. Εν μέρει οφείλεται στα χαλαρότερα κριτήρια της Αντιπάτρειας παρέμβασης και στα αναμφισβήτητα στενότερα και σκληρότερα των Ολιγαρχικών του 411 π.Χ. Αλλά επίσης πρέπει να οφείλεται και στην εξομάλυνση των οικονομικών

ανισοτήτων στην Αθήνα κατά την όψιμη Κλασσική Εποχή. Ο Υψηλός Κλασικισμός είναι πιο αδαμάντινος από κάθε άποψη, ο Ύστερος μαλακότερος.

Ας πάρουμε, λαμβανομένων υπόψη αυτών των παρατηρήσεων, μια ενδιάμεση τιμή της αναλογίας, ως πληρέστερη προς την πραγματικότητα, 2:4, δηλαδή 1:2. Οι τρεις τάξεις μαζί στο τελευταίο τέταρτο του 5^{ου} αιώνα να είναι σε πλήθος μισές από τους Θήτες. Οι λειτουργίες είναι μια βαριά έμμεση φορολογία του πλούτου υπέρ του συνολικού κοινωνικού ολοκληρώματος για συγκεκριμένους όμως σημαντικούς σκοπούς: πολεμική ισχύ και πολιτιστικό ύψος. Και βέβαια δεν την διαχειρίζεται αυτήν τη «φορολογία» το κράτος αλλά η ίδια η χορηγούσα ιδιωτική πρωτοβουλία. Ενώ και σημαντικά Κρατικά Ταμεία τα διαχειρίζονται οι πλουσιότεροι: στη δεκαμελή επιτροπή για τους Θησαυρούς της Αθήνας («Ταμίαι τῆς Ἀθηναῶς») έπρεπε να μετέχουν μόνον πεντακοσιομέδιμνοι (Αριστοτέλης, *Αθηναίων Πολιτεία*, 40,1).

Η Εισφορά είναι μια τέτοια έκτακτη φορολογία κεφαλαίου που έχει συγκεκριμένη πολεμική ανάγκη για σκοπό. Και κρίνοντας από το παράδειγμα του ανώνυμου στον Λόγο του Λυσία που προανέφερα, μπορεί να είναι μεγαλύτερη επιβάρυνση από τον μέσο όρο των λειτουργικών υποχρεώσεων ενός πεντακοσιομεδίμνου. Εκεί η κατά νόμο επιβάρυνσή του θα ήταν της τάξης των 2.400 δραχμών τον χρόνο, ενώ οι δυο εισφορές του (εφάπαξ εκάστη γενομένη) ήταν 3.000 και 4.000 δραχμές.

Όλα αυτά δεν βάρυναν καθόλου την πλειονότητα των πολιτών που ήσαν Θήτες, παρόλο που όταν «έκυαμεύετο» κάποιος εξ αυτών ως άρχων (έβγαινε στην κληρωτίδα το όνομά του, τον ευνοούσε η τύχη δηλαδή ορίζοντάς τον σε κάποια αρχοντική θέση) κανείς δεν αναγνώριζε για τον εαυτό του σε τέτοια περίπτωση ότι ανήκε στη Θητική τάξη, γιατί αυτό θα του στερούσε το δικαίωμα να καταλάβει τη θέση που του έτυχε. Αριστοτέλης, *Αθηναίων Πολιτεία*, VII, 4: τούς δ' ἄλλους [sc. τῶν πολιτῶν,

τελεῖν τέλος] θητικόν, οὐδεμιᾶς μετέχοντα ἀρχῆς [μόνον ψηφίζουν στην Εκκλησία και στα Δικαστήρια]. διὸ καὶ νῦν ἐπειδὴν ἔρηται τὸν μέλλοντα κληροῦσθαί τιν' ἀρχήν, ποῖον τέλος τελεῖ, οὐδ' ἂν εἷς εἴποι θητικόν. Αυτό ακόμη και στο δεύτερο μισό του 4^{ου} αιώνα που το πράγμα ειχε γίνει μια τυπικότητα.

Για τον λόγο ότι οι εισφορές εβάρυναν τα ανώτερα τιμήματα, γι' αυτό μπορεί η πρόταση διενέργειας εισφοράς να είναι δημοτική, φιλολαϊκή – πράγμα που τονίζεται στις πηγές και δυσκολεύει τόσο τους νεωτερικούς εξηγητές να κατανοήσουν.

Φυσικά η αρχαία Αθηναϊκή κοινωνία είχε βρει τη χρυσή τομή της αρμονίας μεταξύ ικανοτήτων και συμφερόντων. Και αυτό γιατί ενστερνίστηκε χωρίς φθόνο ότι συλλογική και ατομική ωφέλεια προκύπτει από την αριστεία, και ότι το κέρδος από αυτήν διαχέεται αναλογικά δια παντός του κοινωνικού ολοκληρώματος όταν ακριβώς αυτό συνέχεται από την αρμονία των μελών του και όχι από βίαια ή τεχνητή συγκόλληση.

[Θα συνεχιστεί]

III

*Η φωτιά των ματιών του
έχει κατακάψει κάθε πέπλο.
Γιατί λοιπόν κρύβεσαι πίσω απ' την κουρτίνα,
τρέμοντας αυτό που δεν μπορείς ν' αντικρύσεις;
Άνοιξε τα μάτια σου! Ο Αγαπημένος
έχει καρφώσει το βλέμμα του πάνω σου!*

Τζελαλαντίν Ρούμι (1207 – 1273 μ. Χ),
από την «Συλλογή ποιημάτων για τον Ήλιο της Ταυρίδας»

Η Υπαρξιακή Αθλιότητα του Ευρωπαϊκού Βαρβαρικού Πολιτισμού

Η Ευρωπαϊκή ψυχή αλγεί – όχι κατά πάθος αλλά κατά το ιδίωμα της. Η οδύνη της γίνεται ωκεανός συναισθημάτων. Ένας αέναος κυματισμός άρρυθμος.

Από τη μια η Κυκλαδική σύλληψη της μορφής του κυματισμού στην επιφάνεια της υγρής ουσίας ως δισδιάστατης συνεχούς σπείρας. Από την άλλη η συνεχής μελωδία του Wagner, ή τη μορφή καταργούσα αδιάλειπτος μεταμόρφωση της τονικότητας, η αθέμελος ρέουσα αρμονία, η αναρμόνιος αρμονία, η αιμάσουσα αμορφία της πληγής.

Από τη μια η επιφάνεια που αποκαλύπτει την ουσία του όντος – στην περίσταση του αρχαίου ναού (πώς το ον ίσταται), στο περίγραμμα

μιας αγγειογραφίας (πώς το πέρας κάνει την ύπαρξη), στη μορφή ενός γλυπτού (πώς το εναρμόνιο φαίνεσθαι είναι η ουσία), στη λάμψη της ποίησης (πώς η μορφή είναι το περιεχόμενο). Από την άλλη η επιφάνεια που κρύβει την ανυπαρξία του μηδενός – στην αρχιτεκτονική διακόσμηση του Γοτθικού ναού (πώς το μη ον ίσταται), στη χρωμοσκίαση ενός ζωγραφικού πίνακα (πώς η πραγματικότητα από σκοπός γίνεται αφορμή), στη στρέβλωση της μορφής του Baroque (πώς η μορφή είναι το πρό-σχημα), στη συγκινησιολαγνεία της ποίησης (πώς το περιεχόμενο σπάει τη μορφή για να γαργαλίσει).

Η συγκίνηση της Ευρωπαϊκής ψυχής εκφράζει το ανικανοποίητό της. Η ψυχή που κατάντησε Υποκείμενο δεν μπορεί και δεν θέλει να ικανοποιηθεί. Αισθάνεται ένοχη για να ικανοποιηθεί. Τρομάζει με το τέλειο και τελεσιουργό. Αισθάνεται ένοχη την ομορφιά. Τρομάζει με το τέλος. Και για αυτό το απωθεί στα έσχατα. Εναποθέτει τη λύτρωση της οδύνης της στο άπειρο. Στην Ουτοπία. Στον Μεσσιανισμό. Θα έφριττε την απόλυτη φρίκη αν εδέχετο ότι το Έσχατο είναι Παρόν.

Η Ευρωπαϊκή ιστορικότητα είναι η μελλοντολογία της Ευρωπαϊκής Ψυχής. Στρέφεται προς το μέλλον ως το *ουκέτι*, ως το *καθυστερούν*, ως αυτό που θα αργήσει. Ήδη το *προσεχές* μέλλον την αναστατώνει. Θέλει όπως-όπως να γίνει παρελθόν, ει δυνατόν χωρίς να γίνει παρόν. Δεν μπορεί να μείνει στο παρόν. Άρα δεν μπορεί να γευθεί την αιωνιότητα. *Πάσχει την αντίφαση να προσμένει την αιωνιότητα στο μέλλον.* Ως εάν η αιωνιότητα ήταν μετά το μέλλον, μετά το έσχατον του χρόνου ο οποίος δεν έχει έσχατον παρά σαν ελπίδα και πίστη. Ελπίδα και πίστη παρά πάντα λόγον, παράλογον. Της διαφεύγει η αιώνια παρουσία της θεότητας μέσα στον χρόνο.

Η Ευρωπαϊκή Ψυχή οδυνιά και βυθίζεται στον εσωτερικό άκοσμο κόσμο των συναισθημάτων της. Πονάει σε κάθε επαφή της με το ον. Περιφράσσεται για να μην πληγώνεται αλλά ο φράχτης είναι στέφανος

αγκαθών. Η τεχνητότητά της είναι τα αγκάθια του μαρτυρίου της. Σκληραίνει ταυτόχρονα εν τεχνητότητι και αιμάσσει εν επιθυμία. Η τεχνητότητα είναι το ανικανοποίητο της επιθυμίας της.

Λύεται έτσι το μυστήριο του χάσματος μεταξύ της αδιαπέραστης σκληρότητας της Ευρωπαϊκής μάζας και της υπερευαίσθητης επιδερμίδας του Ευρωπαϊκού Ύψους.

Αιωνιότητα, τέλος, ικανοποίηση είναι επτασφράγιστα μυστήρια για την Ευρωπαϊκή ψυχή. Βιώνει το ατελές και το ανικανοποίητο σε σπασμούς πόνου που φτιάχνουν τη συγκίνηση του συναισθηματισμού της.

Η άρνηση της αιωνιότητας δεν είναι ο χρόνος. Χρόνος και αιωνιότητα είναι το ίδιο πράγμα, όπως το φαίνεσθαι και το είναι, το γίνεσθαι και το ον. Αυτό το ξέρει και το ζει όποιος έχει εμβαθύνει στο Μέγα Μυστήριο της Επιφάνειας, όποιος έχει βρει το κλειδί της φανέρωσης του κρύφιου – ο κλασικός άνθρωπος. Αντίθετα η απουσία της αιωνιότητας είναι ο διαρκής θάνατος. Η μη-παρουσία, τώρα-δα εδώ-δα, της Αιωνιότητας δεν είναι το ερριμμένο στον χρόνο, το ερρίφθαι στον χρόνο, είναι το απερριμμένο από τον Χρόνο. Χωρίς αιωνιότητα δεν υπάρχει χρόνος, και χωρίς χρόνο υπάρχει ο θάνατος. Ο Ευρωπαϊκός χρόνος είναι ο παρατεταμένος θάνατος, ο συνεχής, ο αιώνιος θάνατος. Η Ευρωπαϊκή ψυχή, για να σωθεί από την α-τέλειά της, αρπάζεται από μια αυταπάτη, από έναν φτιαχτό χρόνο, αφού ο πραγματικός είναι ο αδελφός της αιωνιότητας. Χρόνος είναι γι' αυτήν η διαρκής οδύνη της, η βίωση του θανάτου της χωρίς ανάσταση, η αγωνία του Άδη. Ο Λαβύρινθος της Ευρώπης είναι αδιέξοδος. Και ο γόνος της, ο Μινώταυρος, είναι ο εφιάλτης του εαυτού της.

Η αθλιότητα της Ευρώπης είναι η Βούληση της οδύνης. Η Ευρωπαϊκή ψυχή δεν πάσχει την οδύνη, την ενεργεί αφού βούλεται το ανικανοποίητο. Σε μια κραιπάλη απόγνωσης ματώνει διαρκώς τον εαυτό

της: δεν θέλει αυτό που θέλει. Εράται και αρνείται τη θεωτική ταύτιση προς τον Ερωμένο.

Η Ευρωπαϊκή ψυχή είναι μια χαίνουσα ανίατη πληγή. Αυτή είναι η αθλιότητά της.

Είναι ερριμμένη στον συνεχή Θάνατο.

Γι' αυτό ελπίζει σε μια ακαταλόγιστη σωτηρία από έναν ακαταλόγιστο Θεό.

Η ελπίδα της είναι η άλλη όψη του θανάτου της.

Η ύπαρξή της είναι ένας παραλογισμός. Αυτόν τον παραλογισμό τον κάνει ελπίδα και πίστη.

Η μόνη γνήσια πίστη της είναι η αιωνιότητα του θανάτου.

Υπάρχει μόνο για αυτήν το πίπτειν εις το μηδέν.

Γιατί έτσι συνίσταται ασύστατα: ριπτόμενη από το όν στο μηδέν.

Βογγάει αλύτρωτα: και αυτό το λέει λύτρωση.

* * *

Το κλασσικό Ελληνικό πνεύμα έχει προαιώνιο άγος τον διαμελισμό του Ζαγρέα. Το βίωμα της τελειότητας οξύνεται τόσο που σαν σπερματικός αδάμας ξεσχίζει το κάλλος που λατρεύει. Το κάλλος ως δημιουργική δύναμη είναι η φρικτή ομορφιά του Φάνη, και ο Έρωσ είναι η έκπαγλη μορφή της Καθαρής Δύναμης.

Φάνης και Έρωσ, Διόνυσος και Απόλλων, η Μήτις και ο Ηρκεπαίος, η Βριμώ και ο Βριμός: πολλών ονομάτων μορφή μία.

Εις Άδης, εις Διόνυσος, εις Ήλιος, εις Ζευς, εις Απόλλων.

Η ποινή για τον διαμελισμό του Ζαγρέα είναι η ανασύστασή του, η γέννηση στη φρίκη της δημιουργίας του απόλυτου Κάλλους. Γιατί το Άνθος της Ύπαρξης έχει μέσα του τη Ρίζα της Ύπαρξης.

Η άλλη Ελληνική Θρησκευτικότητα έχει προπατορικό αμάρτημα την ύβρη της άκοσμης ρίψης για θέωση. Άμα τη υπάρξει του το δημιούργημα επιπηδά στη Δημιουργό του, Εικόνα και τύπο του οποίου νιώθει μέσα του. Στην άσεμνη αυτή συνουσία χάνεται. Πέφτει τη Μεγάλη Πτώση. Χάνει τον Θεό και Εαυτό του. Και το βριαρό Μέγα Σχέδιο του Θεού τίθεται σε εκτέλεση για την επαναφορά, για την Κοσμική Επιστροφή που θα επαναποκαταστήσει τα διεσπασμένα μέλη του Παντός Ενός.

Εις Άγιος, εις Κύριος.

Η ποινή για το Προπατορικό Αμάρτημα είναι η Οδός και η Αλήθεια και η Ζωή. Η επίτευξη του σκοπού και τέλους της αρχέγονης ύβρεως.

Η αμαρτία της Ευρωπαϊκής ψυχής είναι η έκπτωση από το Ον. Η αποξένωση από το Είναι. Η ψυχή έγινε Υπο-κείμενο. Μιμήθηκε τη Θεότητα της ύπαρξης. Έφτιαξε τον δικό της Κόσμο, Κόσμο Ονείρου και Εφιαλτών. Και έχοντας ριφθεί εκτός Είναι, είπε ο άφρων στην καρδιά του: είμαι. Δεν είπε το Άγιο ρήμα: «Είναι». Και η αφροσύνη του επλεόνασε και κατέκλυσε τον κόσμο.

Αυτό το «Είμαι» του Υποκειμένου εκτός Όντος, είναι η Αγωνία του. Γιατί αυτό το «Είμαι» μακράν του «Είναι» είναι ο διαρκής Θάνατος. Ο χρόνος υπάρχει για να παρατείνεται το μαρτύριο του συνεχούς Θανάτου, όχι για να τελειούται το είμαι στο είναι.

Η Αγωνία του Ευρωπαϊκού Υποκειμένου, η φρίκη της απόγνωσής του, η αδυναμία του να λυτρωθεί με τον μόνο τρόπο σωτηρίας, την επάνοδο στο Είναι του Είμαι, η ατελείωτη αθλιότητά του, η ανιερότητα της ύπαρξής του, οι σφασμοί του που εκλεπτύνονται σε επιτροχάζουσα συγκίνηση και ανατριχίλα ή εμβαθύνονται σε οργασμούς συναισθηματικής ματαιότητας, ατελή και ατελέσφορα αμφότερα – η

αδικαίωτη οδύνη του δεν πρέπει να οδηγήσει τον Έλληνα άνθρωπο σε οίκτο. Είναι η παγίδα του Ευρωπαϊκού Εωσφόρου να εμφανίζεται ως ο Θεός του Ελληνισμού. Όπως στις μαγικές τελετές, το να τείνουμε χείρα βοηθείας στο αλιτήριο έκτρομα είναι όλεθρος. Συμμετέχουμε τότε στο μίasma. Συμπράττουμε στην αρχέγονη αλαστορία – στην Ύβρη κατά του Είναι.

Ο παγκαλλής αιώνιος έφηβος Αιγλήτης του Ελληνισμού, ο Απόλλων, γελάει με το βδέλυγμα. Μηδενίζει την ασχήμια ο άσβεστος γέλωσ του Θεού.

Ο μέγας Δυναμερός της Ύπαρξης, ο Διόνυσος, άγει κορυβαντικούς μαιναδισμούς κατεπάνω του.

Ο θρίαμβος του Φωτεινού Σκότους συντελείται εκ νέου εσ αεί.

Εορτάζουμε δεόμεστοι οι ευσεβείς μύστες τα άγια όργια του Έρωτα, την άρρητη μείξη Διονύσου και Απόλλωνα.

IV

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 17ο

Την Πέμπτη 4^η Απριλίου, στις 8.30 το βράδυ, θα συνεχίσουμε τον φετινό ΚΣΤ' Κύκλο των Σεμιναρίων Ιστορικοφιλοσοφικού Λόγου με την 17^η Συνάντησή μας, που είναι η τρίτη του Γ' μέρους του κύκλου.

Θα μιλήσουμε και θα συζητήσουμε πάνω στον εστιακό αρνητικό κόμβο αυτού του Κύκλου. Σε σχέση και αναφορά πάντα προς το καλλισθενές θετικό Μέγα αποκεκαλυμμένο μυστήριο του Ελληνισμού.

Η θεματική μας αυτή την Πέμπτη είναι:

Η Περμπτουσία της Ευρωπαϊκής Αθλιότητας:

Το Ευρωπαϊκό Άλμα στο Μηδέν –

το Υποκείμενο Εγώ (Descartes), το Υπερβατολογικό

Υποκείμενο (Kant), το Απόλυτο Υποκείμενο (Hegel),

το Υπαρξιστικό Dasein (Heidegger).

Οι συναντήσεις των Σεμιναρίων γίνονται κάθε Πέμπτη στις 8.30 το βράδυ, στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάρου Λόγου και Τέχνης, Πλατεία Γεωργίου Α΄, 2^{ος} όροφος.

Μετά την ομιλία ακολουθεί διεξοδική, ανοικτή συζήτηση.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.